

YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL

HTTP://DERGIPARK.ORG.TR/PUB/YEGAH

e-ISSN: 2792-0178

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 20.04.2025
Kabul Tarihi / Date Accepted : 03.06.2025
Yayın Tarihi / Date Published : 30.06.2025
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1680226>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

20. YÜZYILDA KUR'ÂN KIRAATİNDE ARAP TAVRI SEYRİ (MUHAMMED RİF'AT, ABDÜLFETTÂH ŞA'SÂÎ, EBU'L AYNEYN ŞAİŞA VE MUHAMMED ENVER ŞAHHAT ÖRNEKLERİ)

YILMAZ, Esra¹

ÖZ

Kur'ân kıraati, İslâm dünyasında yüzyıllardır devam eden bir ilimdir. Bu sanatın en belirgin özelliklerinden biri ise icracının takip ettiği tavidir. Dünya'nın farklı coğrafyalarında, çeşitli milletlere özgü Kur'ân kıraati tavırları bulunmaktadır. Bu tavırların en yaygın olanlarından Arap tavrı Kur'ân tilâveti, dinleyiciler üzerinde güçlü bir etki yaratmasıyla öne çıkmaktadır. Estetik olmasının yanı sıra, derin bir manevî deneyimle birlikte dinî bir sorumluluğu da bünyesinde barındıran bir geleneğin ürünü olan bu tavır, manevî ve sanatsal zeminde icracının hem tecvid kurallarına hem de melodi yapısına uygun olarak gerçekleştirdiği icra özelliklerini kapsamaktadır. Bu tavırda, sesin pes ve tiz tonlar arasında ustalıkla geçiş yapılması ve kıraat sırasında vurgulanan

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü, Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve Kıraat İlmi ABD, esrayilmaz79@istanbul.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6824-4317>.

mana ile sesin derinliği arasında bir uyum kaynağı esastır. Özellikle Kur'ân kıraati esnasında, manevî duyguları artırmak amacıyla bu estetik unsurlar bir araç olarak kullanılır. Bu anlamda, Arap tavrı Kur'ân kıraati yalnızca bir ses icrası değil, aynı zamanda manevî bir deneyim ve anlam aktarımıdır. Arap tavrı Kur'ân kıraatiyle ekol olan Abdülbâsıt Abdüssamed ve Mustafa İsmail, daha önceki çalışmamızda ele alınmıştır. Bu çalışmada ise, 20. yüzyılda Arap tavrıyla Kur'ân'ı tilâvet eden önemli şahsiyetlerden Muhammed Rif'at, Abdülfettâh Şa'sâî, Ebu'l Aynayn Şaişa ve Muhammed Enver Şahhat'ın aşr-ı şerif okumaları incelenmiştir. Arap tavrı Kur'ân kıraatine önemli katkılarda bulunmuş olan bu dört kârînin birer tilâvet örneği seçilmiş, Mus nota yazım programı kullanılarak alanında uzman kişilerle birlikte bu örnekler notaya alınmıştır. Notasyonlar analiz edilerek bu kârîlerin kıraatlerinde hangi makamları kullandıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, kıraat, tilâvet, Arap tavrı, makam.

THE COURSE OF THE ARABIC STYLE IN QUR'ANIC QIRA'AT IN THE 20TH CENTURY (EXAMPLES OF MUHAMMAD RİF'AT, ABDULFETTAH SHA'SHAİ, ABU'L AYNAYN SHAİSHA AND MUHAMMAD ENVER SHAHHAT)

ABSTRACT

Across various regions, there are Qur'anic qira'at attitudes specific to various nations. One of these attitudes is the Arab manner of reciting the Qur'an, which is unique to the Arab geography. The Arabic manner of reciting the Qur'an is notable for its strong impact on the listeners. The Arabic manner of Qur'anic recitation is a spiritual and artistic style of performance in which the performer reads in accordance with both the rules of tajweed and the melodic structure. One must be able to transition skillfully to succeed in this style between the high and low tones of the voice and to create a harmony between the meaning emphasised during the recitation and the depth of the voice. Especially during Qur'anic recitation, these aesthetic elements are used as a tool to increase spiritual feelings. In this sense, the Arabic manner is seen not only as a vocal performance of Qur'anic recitation, but also as a spiritual experience and transmission of meaning. Since Abdulbasit Abdussamed and Mustafa Ismail, who are schools of Arabic style Qur'anic qira'at, were discussed in building upon earlier research on this study examines the qira'at of Muhammad Rif'at, Abdulfettah Sha'shai, Abu'l Aynayn Shaisha and Muhammad Enver Shahhat. A recitation sample

of each of these four kārī, who made significant contributions to the Arabic style of Qur'ānic recitation and left a deep impression on the listeners, was selected and notated with experts in the field using the Mus notation soft ware. The recitation of the Qur'an by the kārīs has been analysed and an example of the Arabic manner of Qur'anic recitation has been tried to be presented to those who take these kārīs as an example.

Keywords: Kur'ân, qira'at, recitation, Arabic style, makam.

GİRİŞ

Kur'ân kıraati, İslâm dünyasında yalnızca dinî bir uygulama değil, aynı zamanda derin bir kültürel miras ve sanatsal bir gelenektir (Acar, 2020:16). Bu gelenekte tavır, kıraatin estetik, coğrafi ve manevî boyutlarını bir araya getirerek, derinliğini ve güzelliğini ortaya koyan ifade biçimidir.

Arapçadan neşet eden “tavır” kavramı, bir sözlü eserin veya bir saz eserinin icra üslûbu, yorumlama tarzı olarak ifade edilmektedir (Ayverdi, 2005:1212). Tavır, Kur'ân kıraatinde, bir kârînin icra tarzını, coğrafi konumunu, sesini, melodisini, ritmini içeren kapsamlı bir terimdir (Şulul, 2022: 191). Bu kavram, klasik Arap müziği ve dinî müzik geleneğiyle sıkı bir ilişki içindedir. Tarihsel olarak Kur'ân tilâvetinin farklı coğrafyalarda farklı tavırlarla okunduğu gözlemlenmektedir (Yılmaz, 2022). Bu durum, yalnızca müzikal bir çeşitlilik değil, aynı zamanda dinî, kültürel ve coğrafi farklılıkları da yansıtmaktadır. Özellikle 20. yüzyılda Kur'ân tilâvetinde Arap tavrının belirginleşmesi, bu geleneği zenginleştirmiş ve kârîlerin icra ediş biçimlerini çeşitlendirmiştir. Kur'ân kıraatinde Arap tavrı denildiğinde Mısır (Kahire) tavrı anlaşılır (Nelson, 1985: 163). Kur'ân kıraat geleneğinde en etkili ekol olan Mısır tavrı, dünya çapında da kârîler tarafından örnek alınarak tilâvet edilmeye çalışılan en yaygın tavidir (Rasmussen, 2010).

20. yüzyılda Kur'ân kıraati Arap tavrında teknik evrimlerle birlikte kültürel bir dönüşüm sürecinin de başladığı görülmektedir. Bu dönemde özellikle teknolojik gelişmelerle birlikte, kârîlerin tilâvetleri radyo ve kasetler aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmıştır. Bu dönemde yetişmiş olan birçok ünlü kârî, Kur'ân kıraati tavrını hem teknik hem estetik hem de manevî açıdan mükemmelleştirmiştir. Bu kârîler, Klasik Arap mûsikîsi tavrını Kur'ân kıraatiyle ve kendi kişisel icra özellikleriyle birleştirerek kıraate yeni bir boyut kazandırmışlardır. Bu tarz okumalar sadece teknik ya da makam eşleşmesinden ibaret değildir; aynı zamanda anlamı yorumlayan ve hissettiren bir ses estetiği taşır. Bu noktada hermeneutik boyut devreye girer: Ses, vahiy metninin anlamını nasıl yorumlar? Aynı şekilde, kullanılan makamlar, ses tonu ve vurgular dinleyicide nasıl bir

manevî deneyim oluşturur? Bu iki açıdan bakıldığında, Kur'ân kıraati, sıradan bir mûsikî icrasından ayrılır ve anlamla ses arasında derin bir bağ kurar.

Kur'ân kıraatinde Arap tavrı, teknik evrimlerle birlikte kültürel bir dönüşüm süreci 20. yüzyılda görülmüştür. Özellikle radyo ve televizyon gibi kitlesel iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla Kur'ân tilâveti yayınları yapabilmek amacıyla radyo kanalı kurulması ve liyakatli altın sesli kârîler seçmek suretiyle bu gelişmeler kıraat sanatının küresel düzeyde daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmasını sağlamıştır. Bu süreçte Kur'ân kıraatinde Arap tavrı, kârîlerin hem geleneksel köklere bağlı kalarak hem de yeni teknolojiler ve modern sanat anlayışları ile kıraat sanatını geliştirme çabalarını ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı'nın (IQNA)² El Bedil haber merkezinden aktardığı bilgilere göre Arap tavrı Kur'ân kıraati, tecvid kurallarının özenli bir şekilde uygulanmasını ve sesin kontrollü kullanımını merkeze alan bir icra biçimidir (Madazlı, 1994:1). Bu tavır, tilâvette harflerin mahreçlerine, harflerin doğru tonlanmasına, sesin iniş ve çıkışlarına dikkat ederek Kur'ân metninin anlamının vurgulanmasını hedeflemektedir (Şeyh Osman, 2005: 9). Kur'ân kıraatinin bir diğer önemli unsuru ise Arap tavrında müzikal makamlarının tilâvete dâhil edilmesidir. Bu müzikal formlar, tilâvetin ahenkli bir biçimde icra edilmesini sağlarken, Kur'ân'ın en güzel ve etkileyici üslupla okunmasını mümkün kılmaktadır. Makamların kullanımı, tilâvete estetik bir boyut kazandırarak dinleyici üzerinde manevî bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda, makamların etkili bir şekilde icra edilmesi, tilâvetin dinleyiciyi etkilemesinde önemli bir araç olarak değerlendirilir (El-Hamed, 2021). Güzel ses ve nağmelerle zenginleştirilen bu tavır, dinleyici üzerinde coşku ve huşu uyandırarak manevî bir deneyimi pekiştirmeyi amaçlar (Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı, 2017)³. Mısırlı kârîlerin Kur'ân tilâvetine ilişkin Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı tarafından hazırlanan bir habere göre, bu kârîlerin Doğu müziği makamlarını kullanma konusunda belirgin bir eğilim sergilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle Bayatî, Sabâ, Hicaz, Nihâvend, Rast, Segâh, Acem ve Kürdî makamları, Mısırlı kârîlerin tilâvetlerinde sıkça yer almaktadır. Bunun yanı sıra, zaman zaman fer'i makamlar olarak adlandırılan Şûrî⁴ ve dörtlü okuma gibi ek müzikal formların da

² Kârîlerin radyo ve konser etkinlik tarihleri üzerine resmî arşiv kayıtları sınırlı olduğundan, uzmanlaşmış haber ajansı IQNA'nın (International Quran News Agency) ilgili haberleri doğrulama amacıyla kullanılmıştır. Veriler, TDV İslâm Ansiklopedisi maddeleri ve birincil arşiv belgeleriyle çapraz karşılaştırılmış; sadece tarih/yer bilgisi örtüşen haberlerden alıntı yapılmıştır.

³ <https://iqna.ir/tr/news/3461424/>

⁴ Şûrî: Klâsik Türk müziğinde kullanılmış birleşik makam. Azerî müziğinde hâlâ kullanılmaktadır. Türk Müziği Sözlüğü, "Şûrî" (Erişim 24 Ekim 2024).

kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu çeşitlilik, Mısırlı kârîlerin tilâvetlerini sadece dinî bir ifade biçimi olmanın ötesine taşıyarak estetik bir derinlik kazandırmaktadır. Mısırlı kârîlerin tilâvetlerinin bir diğer belirleyici özelliği de resmi toplantılarda ve salon etkinliklerinde yedi veya on farklı kıraatte okumalarıdır. Farklı kıraat vecihleri ve makamlarla yapılan tilâvet, dinleyicilerin dikkatini çekmekte ve Kur'ân tilâvetinin canlılığını artırmaktadır (Yılmaz, 2024: 229-247). Bu durum, Mısırlı kârîlerin çok sesli ve çeşitli bir kıraat deneyimi sunmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, Mısırlı kârîlerin bu farklı rivayetlerdeki okumaları kaydedilmiş olup, bu sayede geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmayı başarmışlardır. Bu bağlamda, Mısırlı kârîlerin tilâvetleri, yalnızca ulusal değil, uluslararası düzeyde de önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı, 2017)⁵.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, 20. yüzyılda Arap tavrıyla Kur'ân kıraati geleneğini sürdüren ve bu alanda ekol olmuş dört önemli kârînin (Muhammed Rif'at, Abdülfettâh Şa'sâî, Ebu'l Ayneyn Şaişa ve Muhammed Enver Şahhat) tilâvetlerini analiz ederek Arap tavrının estetik, teknik ve manevî yönlerini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında seçilen tilâvet örneklerinin transkripsiyonundan elde edilen notalar üzerinden icraların makamsal analizi yapılmıştır. Böylece, Kur'ân kıraatinde makamsal yapıların nasıl kullanıldığı sistematik biçimde incelenmiştir.

Kur'ân kıraati, sadece dinî bir uygulama değil, aynı zamanda kültürel ve sanatsal bir mirastır. Arap tavrı ise bu mirasın en etkileyici ve yaygın temsil biçimlerinden biridir. 20. yüzyıl, teknolojik imkânların gelişmesiyle birlikte Arap tavrının hem yaygınlık kazandığı hem de ustalaştığı bir dönem olmuştur. Arap tavrı bağlamında ele alınan bu çalışma, söz konusu kârîlerin bireysel tilâvet tavrılarının sonraki nesillere aktarılmasına katkı sunması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca kıraat ile klasik Arap müziği arasındaki ilişkiyi vurgulaması, İslâmî sanatlar ve müzikoloji alanları için disiplinler arası bir zemin oluşturmaktadır. Çalışma, aynı zamanda Arap tavrında Kur'ân tilâvetini öğrenmek ve bu ekolü sürdürmek isteyen kârîler için öğretici ve yönlendirici bir kaynak niteliğindedir.

⁵ <https://iqna.ir/tr/news/3461424/>

Sınırlılıklar

Bu çalışma, yalnızca 20. yüzyılda Arap tavrında kıraat sahasında ekolleşmiş dört kârî ile sınırlandırılmıştır. Her bir kârîden yalnızca birer aşr-ı şerif tilâvet örneği seçilmiş; dolayısıyla kârîlerin tüm kıraat repertuvarları kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmanın odak noktasını, temsili tilâvet örnekleri üzerinden gerçekleştirilen makamsal analizler oluşturmaktadır. Bu analiz süreci üç temel başlıkta yürütülmüştür: makamsal yapı, tecvid uygulamaları ve makam seyir özellikleri. Bu çerçevede, örneklem seçiminde aşağıdaki ölçütler esas alınmıştır:

1. **Kayıt kalitesi:** Ses netliği yüksek, parazit veya bozulma içermeyen tilâvet kayıtları tercih edilmiştir.
2. **Kayıt tarihi:** Kârî'nin üslubunu olgunluk döneminde yansıtan tarihsel örnekler öncelenmiştir.
3. **Makam çeşitliliği:** Farklı makamları temsil edebilecek tilâvetler seçilerek analiz çeşitliliği sağlanmıştır.
4. **Yorumlayıcı özgünlük:** Kârî'nin tavır, vurgu ve ses rengi açısından belirgin kişisel üslubunu yansıtan icralar dikkate alınmıştır.
5. **Temsil niteliği:** Tilâvetin kârînin genel kıraat tarzını temsil edecek nitelikte olması gözetilmiştir.

Tilâvetlerin notaya alınmasında Mus yazılımı kullanılmış ve süreç, mûsikî alanında uzman kişilerin görüşleriyle desteklenmiştir. Ancak müzikal transkripsiyon işlemi doğası gereği bazı ölçüde subjektif yorumlar içerebilmekte; bu da veri aktarımında tam nesnelliğin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Makamsal analizde temel alınan teorik çerçeve klasik Arap mûsikîsi sistemine dayanmaktadır; farklı coğrafi mûsikî ekollerinin kıraat üzerindeki yorum biçimleri bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Ayrıca, çalışma yalnızca sesli tilâvet kayıtlarına dayanmakta olup kârîlerin biyografik verileri, eğitim geçmişleri veya sosyokültürel konumları ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Bu yönüyle araştırma, sınırlı bir bağlamda kıraat-makam ilişkisini analiz etmeyi amaçlamakta; tarihsel ve toplumsal derinlik sunmayı hedeflememektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma, uygulamalı nitel araştırma yöntemiyle yapılandırılmış ve müzikal analiz tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, 20. yüzyılda Arap tavrıyla Kur'ân

kıraati geleneğine yön vermiş dört önemli kârînin (Muhammed Rif'at, Abdülfettâh Şa'sâî, Ebu'l Ayneyn Şaişa ve Muhammed Enver Şahhat) seçili tilâvet örnekleri incelenmiştir. Her bir kârîden yalnızca birer aşr-ı şerif tilâveti seçilmiş; bu sesli veriler, Mus nota yazım programı aracılığıyla alanında uzman kişilerle iş birliği içinde notaya alınmıştır. Notasyon süreci, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Türk Halk Müziği Topluluğu sanatçısı ve nota yazım uzmanı Ünsal Yıldız öncülüğünde yürütülmüş, yüksek lisans yapan iki müzikoloji öğrencisi sürece aktif olarak katkı sağlamıştır. Katılımcıların her biri notasyon sürecinde bağımsız gözlemlerini raporlamış; elde edilen bulgular ışığında hazırlanmış nihai nota metinlerinde %90 oranında görüş birliği sağlanmıştır. Uzmanların temel işlevi, tilâvetlerdeki makam geçkilerinin tespiti, ritmik yapıların doğru biçimde yansıtılması ve yorum farklılıklarının tutarlı biçimde dengelenmesi gibi teknik danışmanlık alanlarını kapsamıştır. Böylece notasyon süreci, hem müzikal hem de kıraat ilmî gözetilerek titizlikle gerçekleştirilmiştir.

Notaya alınan tilâvetler, klasik Arap müziği makam teorisi çerçevesinde analiz edilmiştir. Makamsal yapı, geçkiler, perdeler ve ses aralıkları detaylı şekilde incelenmiştir. Bu yöntemsel yaklaşım sayesinde Kur'ân tilâvetinin makamsal boyutlarına dair daha derinlemesine bir değerlendirme yapılması mümkün olmuştur. Çalışma, müzikoloji ve kıraat ilminin kesişiminde disiplinler arası bir yöntemle ilerlemiştir.

BULGULAR

20. Yüzyılda Arap Tavrında Ekol Olan Dört Kârî'nin Kısaca Hayatı

20. yüzyılda yaşayan ve Arap tavrı Kur'ân kıraatinde ekol olan birçok kârî vardır. Bu kârîler daha önce çalışılmış olmasından dolayı bu makalede daha evvel çalışılmayan ve alanlarında ekol olan dört kârînin (Muhammed Rif'at, Abdülfettâh Şa'sâî, Ebu'l Ayneyn Şaişa ve Muhammed Enver Şahhat'ın) hayatı konu edilmiştir.

Muhammed Rif'at (1882-1950)

1882 yılında Kahire'de dünyaya gelen Muhammed Rif'at, küçük yaşlarda hâfızlığını tamamladıktan sonra kıraat-i seb'a öğrenmeye yöneldi (Okçu, 2001: 99). Sesinin güzelliği ve Kur'ân tilâvetindeki yetkinliği sayesinde hocalarının büyük takdirini kazandı. Mûsikîye ve çeşitli müzik aletlerine ilgi gösterdi. Bu alandaki yeteneğini müzik bilgileriyle de pekiştirerek, hocaların takdirini kazandı. Mısır'ın çeşitli vilâyetlerinde katıldığı programlar sayesinde geniş bir şöhrete

kavuşmuş, ülkenin en önde gelen kâriflerinden biri olarak kabul edilmiştir. 1918'de Mustafa Fâzıl Paşa Camii'ne sûre kârîi olarak atanmış ve 1943 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. 1934 yılında Prens Muhammed Ali'nin dikkatini çeken Muhammed Rif'at, sesi ve üslubuyla büyük beğeni toplamıştır. Prens, kendisine ait özel bir radyo istasyonunda Kur'ân tilâveti yapması için ona teklifte bulunmuştur. Bu teklifi kabul eden Rif'at, hem bu radyoda hem de İzâatü'l-Kur'ân'da yaptığı tilâvetlerle Mısır genelinde büyük ilgi görmüştür. Kahvehaneler, onun kıraatini dinlemek isteyen insanlarla dolup taşar hale gelmiştir (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2020: 563–564).

Ebû'l Ayneyn Şaîşa, Muhammed Rif'at hakkında derin bir duygusal etki bırakan şu sözleri söylemiştir:

“O, Kur'ân okurken adeta eriyordu. Bu durum ilk kez garibime gitmişti. Kur'ân okurken onun gözyaşları döktüğünü gördüm. Kur'ân'ı farklı ve garip hislerle okurdu. Bana göre, insanlara okuyor olmasına rağmen sanki kimseye değil, yalnızca kendine okuyordu” (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2020: 563-564).

Bu ifadeler, Muhammed Rif'at'ın kıraatinde yoğun bir manevî derinliğe sahip olduğunu, Kur'ân'ı sadece bir metin olarak değil, içsel bir tefekkür ve ruhsal bir bağ olarak algıladığını vurgulamaktadır. Kur'ân tilâveti sırasında hissettiği yoğun duygular, dinleyicilerine de yansır, onları derinden etkileyen bir atmosfer yaratırdı. Bu da Rif'at'ın kıraatinin samimiyetini ve ruhaniyetini ortaya koyan en önemli unsurlardan biridir.

Muhammed Rif'at, 1948 yılında hıçkırık hastalığına yakalanmıştır. Bu hastalık onun Kur'ân tilâveti yapmasını engellemiş ve bu büyük kıraat üstadı 1950 yılında hayata veda etmiştir. Bu durum Mısır ve İslâm dünyası için büyük bir kayıp olmuştur. Tilâvetiyle hem yerel hem de uluslararası düzeyde ekol olan Rif'at, sesindeki derinlik ve kıraatteki ustalığıyla gönüllerde iz bırakmıştır (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2020: 563-564).

Abdülfettâh Şa'şâî (1890-1962)

Abdülfettâh Şa'şâî, 21 Mart 1890'da Mısır'ın Menûfiye vilâyetine bağlı Eşmûn'un Şa'sa' köyünde doğmuştur. Babası, Kur'ân-ı Kerîm hafızları yetiştiren Mahmûd İbrahim eş-Şa'şâî'dir. Abdülfettâh, Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemiş ve küçük yaşlardan itibaren tecvid ve tashîh-i hurûf eğitimi almıştır (Pakdil, 2014:86). 1905 yılına kadar Tanta'daki el-Mescidü'l-Ahmedî'de çeşitli hocalardan kıraat dersleri alarak eğitimini derinleştirmiştir. Şa'şâî, Kalyûb vilâyetindeki öğretmen okulundan mezun olmuş ve üç yıl boyunca öğretmenlik yapmıştır. Bu dönemde hem öğretmenlik hem de Kur'ân

kıraati alanında önemli bir rol oynamıştır. Abdülfettâh Şa‘şâî, 1916 yılında Ezher'e girmiş ve burada Muhammed Beyyûmî ve Ali Sübey‘ gibi önemli hocalardan kıraat-i seb‘a eğitimi almıştır. Güzel sesi ve kıraat sanatı üzerindeki ustalığı kısa sürede dikkati çekmiş, bu sayede Ahmed Nedâ, Ali Mahmûd, Muhammed Rif‘at ve Muhammed es-Sayfi gibi dönemin ünlü kârîleri arasında yerini almıştır. Şa‘şâî, 1936 yılında Kral Fuâd’ın ölüm töreninde Kur’ân tilâveti için Âbidîn Sarayı'na davet edilmiştir. Ancak o dönemde mikrofon kullanarak Kur’ân okumanın câiz olmadığını düşündüğü için radyoda kıraat yapmayı kabul etmemiştir. Bu tutumu, Ezher şeyhinin getirdiği bir fetva üzerine değişmiş ve 1937 yılında radyoda Kur’ân okumaya başlamıştır. Kısa sürede Şeyh Muhammed Rif‘at’tan sonra en önde gelen kârîlerden biri olarak kabul edilmiştir (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010: 367).

Abdülfettâh Şa‘şai, Kur’ân tilâvetinde üslubuyla adeta bir müfessir gibi hareket ederdi. Tilâvet sırasında, Kur’ân’ın anlamını en ince detayına kadar dinleyiciye hissettirmek için ses tonunu ve vurgularını âyetlerin içeriğine göre ayarlardı. Cennet nimetleri, iyiler ve muttakilerden bahseden âyetleri huzur ve mutluluk hissi veren bir üslup benimserken, cehennemle ilgili âyetlerde dramatik bir şekilde değişir, adeta Kur’ân’ın mesajını bir tefsirci edasıyla tilâvet ederdi. Şa‘şâî, bu yaklaşımla sadece kelimelerle değil, âyetlerin maneviyatını da dinleyicilere aktarmayı başarırdı. Onun kıraati, mükemmel bir netlik ve akıcılıkla dikkat çekerdi. Mûsikî makamlarını ustalıkla kullanır, makamların derinliklerini seslendirdiği âyetlerin manasına uygun şekilde tilâvet ederdi (“Hayatı Kur’ân Kitap,” 2017).

Abdülfettâh Şa‘şâî, kıraatte kendine has bir üslup geliştirmiş ve hiç kimse onun üslubunu tam anlamıyla taklit edememiştir. Zayıf fiziksel yapısına rağmen sesinin güçlü ve etkileyici olmasıyla tanınmıştır. Yaşı ilerledikçe sesi daha da güzelleşmiştir. Yıllar boyunca büyük kitleler onu huşû içinde dinlemiştir. Mahmûd es-Sa‘denî, Şa‘şâî’nin hayatı boyunca sesinden hiçbir şey kaybetmediğini ifade etmiştir (Sa‘denî, 1959: 26). “Ebü’l-kurrâ” (kârî’lerin babası) unvanını alan Şa‘şâî’ye 1990 yılında Kadir gecesini dolayısıyla birinci dereceden bilim ve sanat nişanı verilmiştir. Yaklaşık 300 kadar tilâveti kaydedilmiş olmasına rağmen, sadece dört tanesinin yayımı devam etmektedir. Bu büyük kârî, kendine özgü kıraati, etkileyici sesi ve maneviyat dolu tilâveti ile İslâm dünyasında derin izler bırakmış ve Kur’ân kıraat geleneğinde önemli bir ekol olarak hatırlanmaktadır (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010: 367).

Ebu'l Aynen Şaişa (1922- 2011)

Şeyh Ebu'l-Aynen Şaişa, 12 Ağustos 1922 tarihinde Mısır'ın Kefer el-Şeyh bölgesine bağlı Bila şehrinde doğdu. Ailesinin ikinci çocuğu olan Şaişa, henüz altı yaşındayken yerel bir mektebe başladı. Kur'ân-ı Kerîm'i tamamen ezberledi. Annesinin desteği ile ilkokula devam eden Şaişa, özellikle dinî günlerde ve toplumsal toplantılarda Kur'ân kıraati yapmak için teşvik ediliyordu. Henüz çocuk yaşta gösterdiği kıraat yeteneği ile dinleyenlerin şaşkınlığını ve hayranlığını kazanan Şaişa, ileride büyük bir kârî olmasının işaretlerini veriyordu ("Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı," 2021).

1936 yılında düzenlenen yarışmada elde ettiği başarıyla adını duyuran kârî, aynı yıl Mısır Radyosu'na katılmıştır. Mısırlı ünlü kârî Muhammed Rıfat'ın okuyuş tarzından derin bir şekilde etkilenmiş ve onun sesini neredeyse ayırt edilemeyecek derecede taklit etme yeteneği kazanmıştır. Ses tonu ve nağmeleri, Muhammed Rıfat ile büyük bir benzerlik taşıdığından, bu durum Arap dünyasında büyük bir heyecan yaratmıştır. Hatta bu ikisi arasındaki ses farkının ayırt edilmesi son derece zor hale gelmiştir. 1940 senesinde Şaişa, kendi Kur'ân tilâvet tavrını oluşturmuştur. Şaişa, Kendisinden sonra gelen kârîlere de örneklik teşkil etmiştir (Sa'denî, 1959: 94-95). Mescid-i Aksâ'da 1942 yılında Kur'ân okuyan ilk Mısırlı kârî Şaişa'dır ("Mescid-i Aksa Arşivi," t.y., par. 2).

Muhammed Enver Şahhat (1950-2008)

Enver Şahhat'ın kıraat yolculuğu, büyük kârîler Said Abdülsamed el-Zenani ve Hamdi Zamil gibi hocalardan aldığı eğitimle başlamıştır. Enver Şahhat'ın dikkat çeken özelliklerinden biri, daha 20 yaşına gelmeden kıraatleriyle halk arasında tanınması ve bu alanda hızla ilerlemesidir. Bu gelişim, onun kıraat sanatındaki yeteneğini genç yaşta ortaya çıkarmıştır. Kendi anlatımlarına göre, çocukluk yıllarında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlerken tarif edilemez bir mutluluk hissediyordu. Ses tonu ve kıraat üslubunun büyük kârîlere benzemesi nedeniyle arkadaşları arasında "küçük şeyh" olarak anılmaya başlanmıştı. Genç yaşında farklı toplantılarda Kur'ân tilâvet eden Şahhat, Mısır Kur'ân Radyosu'nun başkanı Kâmil al-Buhi'nin de katıldığı bir programa davet edilmiştir. Bu davet, onun kıraat kariyerinde bir dönüm noktası oldu. Mûsikî makamlarını öğrendikten sonra 1979 yılında Kur'ân radyosunda resmi olarak yer almayı başardı. Şahhat, sadece Mısır'da değil, uluslararası alanda da Kur'ân tilâvetiyle tanınan bir kârî oldu. Londra, Los Angeles, Arjantin, İspanya, Fransa, Brezilya, Basra Körfezi sınır ülkeleri, Nijerya, Zaire, Kamerun gibi birçok ülkeye

defalarca seyahat ederek Kur'ân-ı Kerîm'i tilâvet etti. Bu seyahatleri, onu dünya çapında tanınan bir kârî haline getirdi ve İslâm dünyasında kıraat sanatının yayılmasına katkıda bulundu ("Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı," 2023).

1950 Kahire doğumlu olan ve 2008 yılında vefat eden bu büyük kârî, Kur'ân kıraati alanında dünya çapında önemli bir etki yaratmıştır. Şahhat'ın tilâvetleri, dinleyenlerde derin bir huzur ve manevî his bırakmıştır. 57 yaşında vefat eden ünlü kârî Mısır'ın "altın nesil" olarak anılan kıraat ekolünün son temsilcilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Şahhat, kıraatteki başarısı, güçlü sesi ve nağmelere hakimiyetinin yanı sıra vakur ve ahlaklı karakteri ile de dikkat çekmiştir. Şahhat'ın sesi, Doğu Asya'dan Batı'ya kadar dünya çapında beğenilmekle birlikte, benzersiz özellikler taşıyordu. İki oktavlık geniş ses aralığı ve sesin tınısındaki derinlik, onun sesini özel ve güçlü kılan faktörlerdendir. Enver Şahhat, Mısır'ın Doğu ekolüne mensup kârîlerine özgü tavırları taşıırken, aynı zamanda kendine özgü bazı nağme ve tını özellikleri ile diğer kârîlerden ayrılmaktadır ("Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı," 2022).

Kârîlerin Tilâvet Notasyonu

Muhammed Rif'at

Kamer Suresi (40-46)

Serbest

Okuyan: Muhammed Rifat

40. Ayet Yegâh'ta Rast Çeşni

00:04

41 - 42. Ayet Muhayyer Çeşni

00:25

43 - 44. Ayet Hüseyinî de Çargah Çeşni

01:05

Hüseyin Çeşni 01:37

45 - 46. Ayet 01:45

kû lû ne neh nu ce mî un mun te sir

Se yuh ze mul ce mu ve yu vel lû ned

du bu ra be lis sâ a tu mev i du hum

02:08

ves sâ a tu ed hâ ve e mar

Nota 1. Kamer Suresi.

Kehf Suresi (66-74)

Serbest

Okuyan: Muhammed Rifat

66-67-68. Ayet

02:10

Hicaz Çeşni

Kâ le le hû mû sâ hel et te bî u ke a lâ
en tu al li me ni min mâ ul lim te
ruş den kâ le in ne ke len tes te tî a ne i ye sab ran
ve key fe tes bi ru a lâ mâ lem tu hit bi hî hub râ

03:19 69. Ayet

Hicaz Çeşni

kâ le se te ci du nî in sâ el lâ hu
sâ bî ran ve lâ
e' sî le ke em râ

70-71. Ayet 04:00 *Hicaz Çeşni*

Kâ le fe in it te be' te nî fe lâ

te sel nî an şey in hat tâ

uh di se le ke min hu zık ran fen ta le kâ

04:30

04:44 *Segâh Çeşni*

hat tâ i zâ ra ki bâ fis se fi ra ti

ha ra kâ hâ kâ le e ha rak te hâ li tuğ ri kâ

eh le hâ le kad cî te şey en im râ

05:15

05:27 72-73-74. Ayet *Gerdâniye Çeşni*

Kâ le e lem e kul in ne ke len tes te tî a

me i ye sab ran kâ le lâ tu â hiz nî bi mâ

MUHAMMED ENVER ŞAHAT ÖRNEKLERİ)

Sabâ Çeşni

ne sî tu ve lâ tur hik nî mîn em rî

us ran fen ta le kâ

06:02

Buselik Çeşni

hat tâ i zâ lek

kı yâ ğu lâ men fe ka te le hû kâ le

e ka tel te nef sen zê kiy yeh

06:32

Kürdî Çeşni

kâ le e ka tel te ref sen zê kiy ye ten bi ğay ri nef

sin le kad cî te sey en nuk ra

06:57

07:04

kâ le e ka tel te nef sen ze kiy ye ten

Rast Çeşni

bi ğay ri nef sin le kad cî te sey en nuk râ

07:27

07:34

Sa de kal lâ hul a zîm

Nota 2. Kehf Suresi.

Tilâvet Analizi

Muhammed Rif'at yaklaşık 7.30 dakika süren tilâvetinde iki sûreden alıntılar yapmak suretiyle icra etmiştir ("Mustafa İsmail Medresesi," 2014). Rif'at, önce Kamer sûresi 40-46. âyetleri arası ve ardından Kehf sûresi 66-74. âyetleri arasını okumuştur. Video kaydında aşr-ı şerife başlarken besmele duyulmamaktadır.

Muhammed Rif'at Kamer sûresi 40. âyete yegâhta rast makamı ile başlamış uşşâk makamı ile vakıf yapmıştır.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ﴿٤٠﴾

"Andolsun ki Kur'ân'ı düşünölsün diye kolaylaştırdık. Düşünecek yok mu?" (Kur'ân Yolu)⁶

Rif'at, pes seslerle başladığı aşr-ı şerife tiz seslerle devam ederek 41 ve 42. âyetlerde muhayyer makamı göstermiştir. İki âyeti birleştirerek tek nefeste vakıf yapmadan tilâvet etmiştir.

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذْرُ ﴿٤١﴾

كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُقْتَدِرٌ ﴿٤٢﴾

"Şüphesiz Firavunun halkına da uyarılar gelmişti. Ama onlar bütün delillerimizi yalan saydılar, biz de onları üstün ve güçlü olana yaraşır biçimde kısıvrak yakaladık."

Ünlü kârî, 43 ve 44. âyetleri hüseynde çargâh makamı ile tilâvet etmiştir. Yine tek nefeste kısa âyetleri birleştirmek suretiyle okumuştur. Vakıf sonunda bir süre fasıla yaparak beklemiştir.

أَكْفَارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكَمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الرُّبْرِ ﴿٤٣﴾

أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرُونَ ﴿٤٤﴾

"Şimdi söyleyin bakalım (ey putperestler), sizin inkarcılarınız şu anılanlardan daha mı iyi; yoksa sizin için kitaplarda bir kurtuluş hükmü mü var? Yoksa onlar "Biz yenilmez bir topluluğuz" mu diyorlar?"

Rif'at, Kamer sûresi 45-46. âyetlerini hüsneyi makamıyla tamamlamıştır. Özellikle 46. âyette tiz perdeleri göstererek sonrasında hüseyinî makamının pes perdelerinde vakıf yapmıştır.

سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبْرَ ﴿٤٥﴾

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمْرٌ ﴿٤٦﴾

"Yakında o topluluk da yenilecek ve arkalarını dönüp kaçacaklar. Ama asıl vadeleri kıyamet günüdür ve kıyamet günü şüphesiz daha dehşetli ve daha acıdır."

⁶ Makalede geçen âyet mealleri, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan Kur'ân Yolu tefsirinden, Kur'ân Yolu'nun resmî web sitesi (<https://kuran.diyanet.gov.tr/Tefsir/>) üzerinden alınmıştır.

Tilâvetin ikinci kısmında Kehf sûresini 66-74. âyetlerini tilâvet eden kârî, 66-68. âyetler arasını hicaz makamı ile kıraate giriş yapmıştır. Rif'at, üç âyeti tek nefeste okuyarak geniş hançeresini göstermiş ve dinleyicilerden büyük takdir görmüştür. Özellikle kısa bir âyet olan 68. âyette hicaz makamının dik perdelerini anlık olarak göstermiş ve pes perdelere inerek makama hâkimiyetini kanıtlamıştır. Kârî, vakıf yapınca bir müddet beklemiştir.

قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَ مِنَّمَا عَلَّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾

قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا ﴿٦٨﴾

“Mûsâ ona, “Senin öğrendiğin doğruya ulaştıran bilgiden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?” dedi. O kul, “Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin, (iç yüzünü) kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredersin?” dedi. O kul, “Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin, (iç yüzünü) kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredersin?” dedi.”

Rif'at, Kehf sûresi 69. âyeti hicaz makamıyla tilâvet etmiştir.

قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾

“Mûsâ, “İnşallah sen beni sabreder bulacaksın. Senin sözünden dışarı çıkmam” dedi.”

Kârî, 70. âyete hicaz makamı sesleri başlamış, 71. âyeti ise segâh makamı ile sürdürmüştür. Rif'at 70. âyette vasıl yaparak okumuştur.

قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ﴿٧١﴾

“O da, “Eğer bana tâbi olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma!” diye tembih etti. Bunun üzerine birlikte yürüdüler. Kıyıya ulaşp gemiye bindikleri zaman o kul gemiyi deldi. Mûsâ, “İçindekileri boğmak için mi onu deldin? Gerçekten sen çok kötü bir iş yaptın!” dedi.”

Ünlü kârî, 05.27'de kıraatine gerdâniye makamı sesleri ile başlamış ve 73. âyette saba makamı sesleriyle tilâvetini sürdürmüştür. İki âyeti vasıl yaparak okuyan kârî 72. âyette gösterdiği gerdaniye perdesinin tiz seslerinden sonra 73. âyette saba makamının pes tonlara inmiştir. Rif'at tilâvetinin 06.10. saniyesinde bûselik makamı seslerini sergilemiştir ve 06.34'te kürdî makamı ile tilâvete zengin bir ifade katmıştır. Kârî, yaklaşık 07.20'de rast makamı göstererek tilâveti nihayete erdirmiştir. Muhammed Rif'at, Kehf sûresi 74. âyette ilk önce رَكِيَّةً kelimesini beş elif çekerek ve شَيْئًا kelimesini üç elif miktarı uzatarak Kıraat-i Aşere'ye (Öztoprak, 2005: 65; Feyizli: 30) göre Nâfi (Adıgüzel, 1993: 24) kıraatinin Verş (Çetin, 2005: 218) rivayetine göre okumuştur.

Sonrasında aynı âyeti Âsım (Yıldırım, 2013: 69) kıraatinin Hafs (Çollak, 1997: 35) rivayetine göre tilâvet ederek tamamlamıştır.

﴿٧٢﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا

﴿٧٣﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُزِهْنِي عَنْ أَمْرِ عُسْرًا

﴿٧٤﴾ فَأَنْطَلَقًا حَتَّىٰ إِذَا لَوِيًّا غُلَامًا فَفَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتُ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا

“Kul, “Ben sana, sen benimle beraberliğe sabredemezsin, demedim mi?” dedi. Mûsâ, “Unuttuğum şeyden dolayı beni paylama ve işimi çıkmaza sokma!” dedi. Yine yola koyuldular. Nihayet bir gence rastladıklarında, o kul hemen onu öldürdü. Mûsâ dedi ki: “Mâsum bir insanı, bir cana karşılık olmaksızın katlettin ha! Gerçekten sen fena bir şey yaptın!””

Abdülfettâh Eş- Şa’sâî

Serbest
51. Avet

Okuyan: Abdülfettah Eş-Şa’sâî

00:03 Çargâh Çeşni

İn ne mâ kâ ne kav lel mu' mi ni ne i zâ

00:22

du û i lâl lâ hi ve ra sũ li hî li yeh ku me bey ne hum

00:32

i zâ du û i lâl lâ hi ve ra sũ li hî li yeh

00:54

ku me bey ne hum ey ye kũ lũ se mi' nâ ve e ta' nâ

01:03 01:10

ve u lâ i ke hu mul muf li hûn

52. Ayet

01:22 01:40 01:47 02:07

Kürdi Çeşni Uşşak Çeşni

vemey yu ti il lâ he ve ra sul e hu ve yeh şel lah ve yeh şel lâ he ve yet tek

hi fe u lâ i ke hu mul fâ i zûn

53. Ayet

02:26

ve ek se mû bil lâ hî ceh de ey mâ ni hîm le in

02:41 02:49 02:55

e mer te hum le yeh ru cun ku lâ tuk si mû

02:59 03:06

lâ a tum m' ra feh

03:13 Buselik Çeşni

03:24

ve ek se mu bil la hi ceh de ey mâ ni hîm le in e mer te hum

03:26 Dügâh'ta Rast Çeşni

le in e mer te hum le yeh ru cun ne

03:43

kul lâ tek si mû tâ a tum ma' rû feh

03:52 04:04

in nel lâ he ta bî rum bi mâ tel me lûn

54. Ayet

04:13

kul e ti ul lâ he ve e ti ur ra sül

04:22

04:31 **Dügâh'ta Rast Çeşni** 04:40

kul e ti ul lâ he ve e ti rul ra sül

04:48

fe in te vel lev fe i me mâ

a ley hi nâ hum mi le ve a ley kum

05:06

mâ hum mil tum

05:14

fe in ne ma a ley hi mâ hum mi le ve a ley kum

05:34

mâ hum mil tum ve in tu ti û hu teh te dû

05:42 **Hicaz Çeşni** 05:52

ve mâ a ler ra sül li il lel be lâ ğul mu bin

Nota 3. Nur Suresi.

Tilâvet Analizi

Abdülfettâh Eş-Şa'sâî'nin Nûr sûresinin 51-56. âyetlerini kapsayan aşr-ı şerîf tilâveti (Mâtürîdî 333, 2009) yaklaşık 13 dakika sürmektedir. Çalışmamızda, bu tilâvetin ilk altı dakikası çalışma bölümü kullanılmakta, Şa'sâî'nin özgün icrasını örnekleyen bir uygulama sunulmaktadır. Şa'sâî, tilâvet ettiği Nûr sûresi 51. âyet boyunca çargâh makamının sesleriyle okumuştur.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

“Aralarındaki anlaşmazlıkları çözüme bağlasın diye Allah’a ve resulüne çağrıldıklarında müminlerin sözü, “Dinledik ve boyun eğdik” demekten ibarettir. İşte kurtuluşa erenler de bunlardır!”

Kârî, Nûr sûresi 52. âyetin 01.22-01.40 saniyeleri arasında kürdî makamı ile tilâvet etmiştir. Şa'sâî, 01.47'den itibaren uşşâk makamının sesleriyle kıraatine devam etmiştir.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾

“Allah’a ve resulüne itaat eden, Allah’a itaatsizlikten korkan, O’na saygısızlıktan korunanlar var ya, işte asıl kazananlar bunlardır!”

Şa'sâî, Nûr sûresi 53. âyeti yaklaşık kırk saniye kadar uşşâk makamı sesleriyle tilâvet etmiş, 03.13-03.24 saniyeleri arasında bûselik makamı sesleri göstermiştir. 03.26’dan 04.04’e kadar dügâhta rast makamı seslerini sergilemiştir.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُفْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

“Emir verirken mutlaka çıkacaklarına dair büyük yeminler ettiler. De ki: “Boşuna yemin etmeyin, itaat belli bir şeydir; Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”

Kârî, 54. âyetin tilâvetinde dügâhta rast seslerini kullanmış ve 05.42’de hicâz makamı sesleriyle âyeti nihayete erdirmiştir.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

“De ki: “Allah’a itaat edin, resule itaat edin.” Yine de (ey müşrikler!), söz dinlemezseniz onun (peygamberin) sorumluluğu ona, sizin sorumluluğunuz da size aittir. Ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz; resule düşen yalnızca apaçık bildirip anlatmaktır.”

Ebu'l Ayneyn Şaişa

Kasas Suresi

Serbest Okuyan: Ebu'l Ayneyn Şaişa

9. Ayet 00:04 Muhayyer Çeşni

Ve kâ le tim ra e tu fi rav ne

00:18

kur ra tu ay nin li ve lek

MUHAMMED ENVER ŞAHHAT ÖRNEKLERİ

00:22 Muhayyer Çeşni

kur ra tu ay nin lî ve le ke lâ tek tu lû hu
a sâ a en
yen fe a nâ a
ev net te hi ze hû ve le dâ

00:51

01:05 Muhayyer Çeşni

ve kâ le tim ra e tu fî rav ne kur ra tu
ay nin lî ve lek

01:19

01:27 **Tahir Çeşni**

kur ra tu ay nin lî ve le ke lâ

tek tu lû hu a sâ a

en yen fe a nâ a

ev net te hi ze hû ve

01:57 02:15 02:20

le dâ ve hum lâ ye şu rûn

10. Ayet 02:24 **Uşak Çeşni**

Ve es be ha fe â du um mi mû sâ

02:24 02:41

fâ ri ğan in kâ det let ud dî bîh

02:46 Uşşak Çeşni

in kâ det let ub dî bi hi

lev lâ en ra bet nâ a lâ

kal bi hâ li te kû ne mi nel mu' mi nîn

03:09

11. Ayet 03:20 Gerdaniye'de Rast Çeşni

Ve ka let li uh tî kus sîh

03:29

Tahir Çeşni

fe be su rat bi hî an cu nu bin ve hum lâ ye şu rûn

03:47

12. Ayet 03:50 Uşşak Çeşni

Ve ha ram nâ a ley hil

me râ di a min fe kâ let

hel e dul lu kum a lâ eh li beyt

04:12

04:13

fe kâ let hel e dul lu kum a lâ eh li bey tin

Uşak'ta Çargah Çeşni

04:28

yek fu lû ne hû le kum Ve hum le hû nâ sı hûn

04:36

13. Ayet Muhayyer Çeşni

04:45

Fe ra ded nâ hu i lâ a

um mi hî key te kar ra ay nu hâ

05:07

ve lâ teh ze ne ve li te' lem

Muhayyer Çeşni

05:24

fe ra ded nâ hu i lâ a

um mi hî key te kar ra ay nu hâ

05:46

ve' lâ teh ze ne ve li ta' lem

05:58 Uşşâk Çeşni 06:07

ve li ta' le me en ne va' del lâ hi hak

06:12

ve' del lâ hi ha kun ve lâ kin ne ek se

06:27

ra hum lâ ye' le mû un

Nota 4. Kasas Suresi.

Tilâvet Analizi

Ebu'l Ayneyn Şaişa Kasas sûresi 9-13. âyetleri arasında sergilediği tilâvetine (Kara Molla, 2011) Muhayyer makamının tiz sesleriyle 9. âyeti aşr-i şerife giriş yapmıştır. Şaişa, tilâvetinin 01.27-02.20 saniyeleri arasında tâhir makamı seslerini kullanmıştır. Şaişa, 9. âyeti okurken vucûhât yapmış ve Nâfi kıraatinin Verş (Özay, 2021: 65) rivayetini de göstererek âyeti iki kere tekrarlamıştır.

وَقَالَتْ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنٍ لِي وَلَئِكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَلَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

"Firavun'un karısı, "O, senin ve benim göz aydınlığımız, muradımız olsun! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur veya onu evlât ediniz" demişti. Onlar işin farkında değillerdi."

Şaişa, 10. âyette uşşâk makamının pes seslerini göstererek âyeti tamamlamıştır.

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِعًا إِنَّ كَادَتْ لِتُبَدِّيَ بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾

"Mûsâ'nın annesinin yüreği ise yalnızca çocuğuyla meşguldü. Eğer, inanıp güvenen biri olması için onun kalbini pekiştirmemiş olsaydık neredeyse işi meydana çıkaracaktı."

Ünlü kârî gerdâniyede rast makamı yaparak tiz seslerde başladığı Kasas sûresi 11. âyetin tilâvetine tâhir makamı göstererek tamamlamıştır.

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾

"Mûsâ'nın ablasına, "Onu izle" dedi. O da ötekiler farkına varmadan uzaktan kardeşini gözetledi."

Şaişa, Kasas sûresi 12. âyetin tilâvetinde uşşâk makamının sesleriyle başlamış ve uşşâkta çargâh makamı seslerini göstermiştir.

﴿١٢﴾ وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ

“Biz önceden onun, başka sütanneleri kabul etmesini engellemiştik. Bunun üzerine ablası, “Sizin adınıza onun bakımını üstlenecek, üzerine titreyecek bir aile bulayım mı?” dedi.”

Ebu'l Ayneyn Şaişa, muhayyer makamının tiz sesleriyle Kasas sûresinin 13. âyetine giriş yapmıştır. Şaişa, 04.45-05.58 saniyeleri boyunca tiz perdelerde okuduğu aşr-ı şerifi 05.58'den itibaren uşşâk makamının pes seslerini göstererek nihayete erdirmiştir.

﴿١٣﴾ فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلَنَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Böylelikle biz annesinin gönlü rahatlasın, gam çekmesin ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye onu annesine geri verdik; fakat oradakilerin çoğu bunu bilmiyorlardı.”

Muhammed Enver Şahhat

Yusuf Suresi

Serbest

Uşşak Çeşnisi

Okuyan: Muhammed Enver Şahhat

103. Ayet 0:22 0:35

Ve mâ ek se run nâ si ve lev ha ras te bi mu' mi nîn

104. Ayet Hüseyinî Çeşnisi 0:42 0:49

Ve mâ tes e lu hum a ley hi min ecr

Uşşak Çeşnisi 0:55 01:06

În hu ve il la zik rul lil â le mîn

105. Ayet Hüseyinî Çeşnisi 01:12

Ve ke ey yim min â ye tin fis semâ vâ ti ve ler di ye mur rû ne

Nevâ' da Uşşak Çeşnisi 01:39

a ley ha ve hüm an hâ mu' ri dîn

106. Ayet Nevâ' da Uşşak Çeşnisi 01:46

Ve mâ yu' mi nu ek se ru hum bil lâ hi

02:04

il lâ ve hum muş rî kûn

107. Ayet 02:14

E fe e mi nû en te' ti ye hum ğâ şî ye tum

min a zâ bil lâ hi ev te' ti ye hu mus

Nevâ' da Beyâtî Çeşnisi

sâ a tu beğ te tev ve hum lâ

02:45

ve su rûn

108. Ayet Muhayyer Çeşnisi 02:55

Kul hâ zi hî se bî lî ed û i lal lâh

03:10

03:17

a lâ be sî ra tin e ne ve me nit te be a nî

03:26

Mâhûr Çeşnisi

03:32

ve sub hâ nel lâ hi ve mâ

03:45

e ne mi nel müs ri kîn

Muhayyer Çeşnisi

03:54

Kul hâ zi hi se bî lî ed û

04:18

i lal lâ hi a lâ be sî ra tin

e ne ve me nit te be a nî

Uşşâk Çeşnisi

04:23

ve sub hâ nel lâ hi ve mâ e ne mi nel müş ri kîn

04:37

Nota 5. Yusuf Suresi.

Tilâvet Analizi

Muhammed Enver Şahhat Yûsuf sûresi 103-108. âyetleri arasını tilâvet etmiştir (Kur'ân Tilâvetleri, 2016). Şahhat tilâvetine uşşâk makamının sesleriyle başlamıştır.

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

“Sen ne kadar inanmalarını istesen de insanların çoğu inanmazlar.”

Şahhat, Yûsuf sûresi 104. âyete hüseyînî makamı ile başlamış uşşâk makamı ile vakıf yapmıştır.

وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾

“Halbuki sen bunun karşılığında onlardan bir ücret de istemiyorsun. Kur'ân herkes için ancak bir hatırlatma ve öğüttür.”

Şahhat, Yûsuf sûresi 105. âyete de hüseyînî makamı ile giriş yapmış, âyetin devamında meyan yaparak nevâda uşşâk seslerini göstermiştir.

وَكَايْنٍ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾

"Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki onlar bu delillerden yüz çevirerek geçip giderler."

Muhammed Enver Şahhat, tilâvet ettiği Yûsuf uresi 106. âyetin tamamında nevâda uşşâk makamı sesleriyle okumuştur.

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾

"Onların çoğu ortak koşmadan Allah'a iman etmezler."

Ünlü kârî, icra ettiği aşr-ı şerifte 107. âyette nevâda beyâtî makamı seslerini göstermiştir.

أَفَآمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾

"Allah tarafından onlara kuşatıcı bir azabın gelmesi veya onlar farkında olmaksızın kıyametin ansızın kopması karşısında kendilerini güvende mi hissediyorlar?"

Muhammed Enver Şahhat, icra ettiği tilâvetin son âyetini iki kere okumuştur. Muhayyer makamı sesleri ile okuyan Şahhat, kıraatinin bitiminde uşşâk makamı ile vakıf yapmıştır.

فُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

"De ki: "İşte bu benim yolumdur. Ben, ne yaptığımı bilerek Allah'a çağırıyorum; ben ve bana uyanlar (bunu yapıyoruz). Allah'ı ortaklardan tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim.""

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 20. yüzyılda Kur'ân tilâvetinde Arap tavrıyla öne çıkan dört önemli kârînin kıraatlerinden örnekler alınarak makamsal açıdan analiz edilmiştir. Her kârî için seçilen aşr-ı şerifler transkripsiyon edilerek Mus nota yazım programı aracılığıyla notaya alınmış, klasik Arap müziği makamları çerçevesinde çözümlenmiştir. Analizlerde kullanılan makamlar göz önünde bulundurulmuştur.

Muhammed Rif'at:

Muhammed Rif'at, Kamer ve Kehf sûrelerinden oluşan aşr-ı şerif tilâvetinde, kıraate yegâhta rast makamı ile başlamış ve ardından uşşâk, muhayyer, hüseyinî, hicaz, gerdaniye, saba, segâh, bûselik, kürdî ve rast gibi birçok makamı ustalıkla kullanmıştır. Ayrıca tilâvetin sonunda hem Verş hem Hafs rivayetini okuması, kıraat vecihlerini tilâvete dâhil etmedeki başarısını da ortaya koymuştur.

Abdülfettâh Şa'sâî:

Şa'sâî'nin Nûr sûresinden seçilen kıraatinde çargâh, kürdî, uşşâk, bûselik, rast ve hicaz makamlarının kullanılması, makamlar arası geçişlerin dengeli ve yerinde bir biçimde icra edildiğini

göstermektedir. Rast ve çargâh gibi karar makamlarıyla yapı sağlamlaştırılırken; kürdî, uşşâk ve hicaz gibi geçkilerle kıraat zenginleştirilmiş ve ses aralıkları dikkatli biçimde yönetilmiştir. Bu kullanım, geleneksel Arap mûsikî sistematığıyla uyumlu, teknik olarak güçlü bir icraya işaret etmektedir.

Ebu'l Ayneyn Şaişa:

Kasas sûresi 9–13. âyetleri arasında gerçekleştirdiği tilâvette Şaişa, muhayyer, tâhir, uşşâk, rast ve çargâh makamlarını kullanmıştır. Tilâvetinde dikkati çeken en önemli unsur, sesin tiz perdelerde serbestçe dolaşması ve kıraatin güçlü bir melodik yapıya bürünmesidir. Ayrıca Şaişa, âyetleri farklı rivayetlerle okuyarak vücûhât göstermiş, bu da onun kıraat vecihleri konusundaki derinliğini ortaya koymuştur. Makamsal geçişler net ve anlamla örtüşecek şekilde icra edilmiştir.

Muhammed Enver Şahhat:

Yûsuf sûresinin 103–108. âyetleri arasında gerçekleştirdiği tilâvette Şahhat, uşşâk, hüseyinî, beyâtî ve muhayyer makamlarını kullanmıştır. Tilâvetinde dikkati çeken yön, genç yaşına rağmen geniş ses aralığına sahip olması ve makam geçişlerinde sergilediği teknik başarıdır. Özellikle nevâ ve dik seslerde gösterdiği hâkimiyet, onun kıraat sanatında yetkinliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, tilâvetin sonunda âyeti tekrar etmesi, kıraat tavrında anlam vurgusu yapma niyetini de göstermektedir.

Kur'ân kıraati, İslâmî ilimler içerisinde hem dinî hem de mûsikî boyutu ile ön plana çıkan özel bir sahadır. Bu çalışmada, 20. yüzyılda Arap tavrıyla Kur'ân tilâvetine yön veren dört önemli kârînin (Muhammed Rif'at, Abdülfettâh Şa'sâî, Ebu'l Ayneyn Şaişa ve Muhammed Enver Şahhat) kıraatleri analiz edilerek, Arap tavrının makamsal, fonetik ve manevî derinliği ortaya konulmuştur. Her bir kârînin tilâveti, transkripsiyon edilerek Mus nota yazım programı aracılığıyla notaya aktarılmış, ardından klasik Arap müziği makamları bağlamında detaylı bir analiz sürecine tabi tutulmuştur.

Analizler sonucunda, Arap tavrında kıraat yapan kârîlerin yalnızca tecvid kurallarına bağlı kalmadığı; aynı zamanda okuyuşlarında müzikal yapıdan, özellikle Arap müzik makamlarından bilinçli bir şekilde yararlandıkları tespit edilmiştir. Kullandıkları bu makamsal geçkiler ile de Kur'ân'ın lafzı ile anlamı arasında güçlü bir ahenk oluşturarak dinleyicinin anlamsal ve duygusal algısını müzikal zeminde yönlendirmişlerdir. Kârîlerin kıraatlerinde kullandıkları makamlar ile ayetlerin anlam içeriği arasında kurulan ilişki, sesin iniş çıkışları, nefes kullanımı, duraklama

yerleri ve vurguların tamamı dinleyicide huşû, tefekkür ve derin bir manevî haz uyandıracak şekilde yapılandırılmıştır.

Muhammed Rif'at'ın sesindeki derinlik ve vecih kullanımıyla oluşturduğu manevî atmosfer, Abdülfettâh Şa'sâî'nin âyetlerin anlamına uygun geçişleri, Ebu'l Ayneyn Şaişa'nın taklit edilemeyecek tavrı çeşitliliği ve Enver Şahat'ın genç yaşta gösterdiği yüksek teknik yeterlilik ve hissiyat, Arap tavrının farklı yönlerine ışık tutmuştur. Her bir kârînin tilâvetinde, kendine özgü bir üslup olduğu kadar, tavrın ortak unsurlarını barındıran güçlü bir geleneksel zemin de gözlemlenmiştir.

Bu bağlamda çalışma, hem klasik Arap müziği ile Kur'ân kıraati arasındaki yakın ilişkiyi göstermesi bakımından disiplinler arası bir katkı sunmakta, hem de bu tavrı benimseyen kârîlerin icra tekniklerini sistematik biçimde belgeleyerek literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca çalışma, Arap tavrında kıraat icra etmek isteyen yeni nesil okuyuculara örnek teşkil edecek teknik, estetik ve dinî bir rehber işlevi görmektedir.

Sonuç olarak, Arap tavrı Kur'ân kıraati, yalnızca sesli bir icra biçimi değil; anlamı sese dönüştüren, maneviyatı sese yükleyen çok katmanlı bir sanat olarak değerlendirilmelidir. Bu yönüyle, kıraat sanatı hem korunması hem de araştırılması gereken önemli bir kültürel mirastır. Bu çalışma, söz konusu mirası analiz etmek ve gelecek kuşaklara aktarmak adına atılmış küçük fakat anlamlı bir adımdır.

Öneriler

Eğitim Programları Geliştirilmelidir

Arap tavrında kıraat icra edebilecek kârîlerin yetişmesi için, müzikal makam bilgisi ile tecvid eğitimi birleştiren çok boyutlu eğitim programları oluşturulmalıdır.

Notasyonlu Kıraat Arşivleri Oluşturulmalıdır

Seçkin kârîlerin tilâvetleri, müzikal analizle birlikte notaya alınarak sistematik bir dijital arşiv haline getirilmeli, araştırmacıların ve eğitimcilerin erişimine sunulmalıdır.

Kıraat-Makam İlişkisi Üzerine Disiplinlerarası Araştırmalar Artırılmalıdır

İlahiyat, müzikoloji ve ses eğitimi gibi farklı disiplinlerin iş birliği ile kıraat-makam ilişkisine dair daha kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

Uluslararası Platformlarda Tanıtım Sağlanmalıdır

Arap tavrı kıraat geleneği, uluslararası sempozyumlar, bilimsel etkinlikler ve akademik projeler yoluyla küresel düzeyde tanıtılmalı ve korunmalıdır.

Yeni Nesil Kâriflerin Desteklenmesi

Arap tavrını yaşatacak genç kâriflere yönelik burs programları, sanat destekleri ve ses eğitim atölyeleri ile yetenekli okuyucular teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. (2020). *Kırâat İlmi ve Kırâat Farklılıkları*. Ankara: İlâhiyât Yayınları.
- Adıgüzel, M. (1993). *İmam Nâfi ve kıraatinin özellikleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Ayverdi, İ. (2005). *Tavır*. İstanbul.
- Çetin, A. (2005). *Kur'ân-ı Kerîm'in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Çollak, F. (1997). *Hafs Rivayetiyle Gelen Muhtelif ve Hüccetleriyle Âsım Kırâatı*. İstanbul: Üsküdar Yayınevi.
- el-Hamed, Ğ. K. (2021). *Kur'ân Fonetigi Üzerine Tetkikler*. (Çev. N. Demirci, F. Y. Mısırlı, M. H. Mısırlıoğlu, M. E. Maşalı). İstanbul: İFAV Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Es-Sa'denî, M. A. (1959). *Elhânü's-Semâ'* [Duyulan Melodiler]. Cairo.
- Feyizli, H. T. (2016). *Kıraat-i Aşere*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Madazlı, A. (1994). *Tecvid İlmi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Nelson, K. (1985). *The Art of Reciting the Qur'an*. Austin: University of Texas Press.
- Okçu, A. (2001). *İbnü'l Cezeri Kur'an ve Kırâat*. Erzurum: Ekev Yayınları.
- Osman, H. Ş. (2005). *Güzel Kur'an Okuma* (Çev. Y. Fırat). Ankara: Fecr Yayınları.
- Özay, A. (2021). *Ra'd, Kasas, Sebe' ve Mü'min sûrelerindeki kırâat farklılıkları ve tefsîre etkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Öztoprak, S. (2005). *Kur'ân Kıraati ve Kıraat-i Aşere*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Pakdil, R. (2014). *Ta'lim ve Tecvid ve Kıraat*. İstanbul: İFAV Yayınları.

Rasmussen, A. (2010). *Women, the Recited Qur'an, and Islamic Music in Indonesia*. California: University of California Press.

Şulul, K. (2022). *Kur'ân Tarihi*. İstanbul: Siyer Yayınları.

Yıldırım, M. (2013). *Kırâat İlmine Giriş*. İzmir: Tibyan Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2022). *Kur'ân-ı Kerîm Kırâatinde Müzikal Tavrılar*. Ankara: İlâhiyat Yayınevi.

Yılmaz, E. (2024). Kur'ân-ı Kerim Kırâatinde Vücûhât ile Tilâvet Edilen Aşr-ı Şerif'in Makamsal Analizi: İsmail Biçer Örneği. *İslami İlimler Dergisi*, 19(1), 229–247. <https://doi.org/10.34082/islamiilimler.1449539>

Web Kaynakları

Altın Sesli Hâfızlar. (t.y.). *Muhammed Rif'at*. (Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=kSI_4YZ3Gs), (Erişim tarihi: 29.11.2024).

Diyanet İşleri Başkanlığı. (t.y.). *Kur'an Yolu Tefsiri*. (Erişim adresi: <https://kuran.diyanet.gov.tr/Tefsir>), (Erişim tarihi: 20.10.2024).

Hayatı Kur'ân Kitap. (2017, Şubat 9). *Abdülfettâh Eş-Şa'sâî Belgeseli*. (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=O5-d-52pYV8>), (Erişim tarihi: 29.11.2024).

Maturidi333. (2009, Mart 6). *Sheikh Abdul Fattah al-Sha'shaee Sura*. (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=JhoNRUQ9cdY>), (Erişim tarihi: 09.12.2024).

Medresesi, M. İ. (2014, Ekim 20). *Muhammed Rifat* (Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=nKBZVAmJn_A), (Erişim tarihi: 02.11.2024).

Mescid-i Aksa Arşivi. (t.y.). *Mübarek Mescid-i Aksa'nın Kârîleri Hakkında Kısa Tarih Modern Dönem*. (Erişim adresi: <https://mescidiaksaarsivi.com/icerik.asp?cat=1&item=207>), (Erişim tarihi: 02.01.2025).

Molla, K. (2011, Şubat 5). *Ebu'l-Ayneyn Eş-Şaîsa 1959 - Hüseyin Camii Kasas Suresi Kaydından Muhteşem Bir Kesit*. (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=TfxO3FRW3Bs>), (Erişim tarihi: 02.11.2024).

Murâd, S. (2010). Şa'sâî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sasai>), (Erişim tarihi: 02.11.2024).

Murâd, S. (2020). Muhammed Rif'at. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/muhammed-rifat>), (Erişim tarihi: 02.11.2024).

Tilâvetleri, K. (2016, Nisan 14). *Mahmud Şahhat'ın Babasından Efsane Kur'ân Tilâveti (Yûsuf Sûresi 103–108)*. YouTube. (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=iPOGnyLy44Q>), (Erişim tarihi: 12.12.2024).

Türk Müziği Sözlüğü. (t.y.). *Türk Müziği Terimleri Sözlüğü*. (Erişim adresi: <http://www.turkishmusicportal.org/tr/turk-muzigi-sozlugu>), (Erişim tarihi: 11.11.2024).

Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı. (2017, Şubat 19). Başka Kārilerle Karşılaştırıldığında Mısırlıların Tilâvetinin Özellikleri. (Erişim adresi: <https://iqna.ir/tr/news/3461424/>), (Erişim tarihi: 08.11.2024).

Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı. (2021, Haziran 21). Ebu'l Aynen Şaişa ve Kur'an Yolunda Bir Ömür Hizmet. (Erişim adresi: <https://iqna.ir/tr/news/3473335/>), (Erişim tarihi: 07.09.2024).

Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı. (2022, Kasım 30). Üstad Şahat'ın Kur'ân Tilâveti. (Erişim adresi: <https://iqna.ir/tr/news/3478421/>), (Erişim tarihi: 11.09.2024).

Uluslararası Kur'ân Haber Ajansı. (2023, Ocak 26). Muhammed Şahhat Enver Gerçek Bir Üstad. (Erişim adresi: <https://iqna.ir/tr/news/3479079/>), (Erişim tarihi: 11.09.2024).

EXTENDED ABSTRACT

Qur'anic qiraat is not only a religious practice in the Islamic world, but also a deep cultural heritage and an artistic tradition. In this tradition, demeanour is a form of expression that brings together the aesthetic, geographical and spiritual dimensions of qiraat and reveals the depth and beauty of qiraat.

The concept of 'manner', derived from Arabic, is defined as the style of performance and interpretation of an oral or instrumental work. Attitude is a comprehensive term in the science of qiraat that includes a qārī's performance style, geographical location, voice, melody, and rhythm. This concept is closely related to the tradition of classical Arabic music and religious music. Historically, it is observed that the recitation of the Qur'an is recited with different attitudes in different geographies. This reflects not only musical diversity but also religious, cultural and geographical differences. Especially in the 20th century, the prominence of the Arabic style in the recitation of the Qur'ân and the richness of this tradition have diversified the performance styles of the kārīs.

When the Arabic style is mentioned in Qur'anic recitation, the Egyptian (Cairo) style is understood. The Egyptian style, which is the most influential school in the Qur'anic recitation tradition, is the most widespread style that is tried to be recited by kārīs around the world.

The 20th century is widely regarded as the golden era of the Arabic manner in Qur'anic qira'at. In this period, especially with technological developments, the performances of kārīs reached a wide audience through radio and cassettes. Many famous kārīs of this period perfected the Qur'ānic

qira'ānic style both technically, aesthetically, and spiritually. These kārīs brought new dimensions to qiraat by combining the classical Arabic musical style with Qur'ānic qiraat and their own personal styles.

The Arabic manner in Qur'anic recitation, a process of cultural transformation along with technical evolutions, was also seen in the 20th century. Especially with the widespread use of mass media such as radio and television, the establishment of a radio channel to broadcast Qur'ānic recitation, and the selection of meritorious golden-voiced kārīs enabled the art of qira'āt to reach a wider audience on a global level. In this process, the Arabic attitude in Qur'ānic qira'āt revealed the efforts of the kārīs to develop the art of qira'āt both by adhering to traditional roots and by using new technologies and modern artistic conceptions.

According to the International Qur'anic News Agency (IQNA) quoted by al-Bayil news centre, the Arabic manner of Qur'anic recitation is a form of performance that centres on the careful application of the rules of tajweed and the controlled use of the voice. This attitude aims to emphasise the meaning of the Qur'ānic text by paying attention to the letters, the correct intonation of the letters, and the ups and downs of the voice. Another important element of Qur'anic recitation is the inclusion of Arabic musical modes in Qur'anic recitation. These musical forms enable the recitation to be performed in a harmonious manner and make it possible to recite the Qur'an in the most beautiful and impressive style. The use of makams adds an aesthetic dimension to the recitation and creates a spiritual effect on the listener. In this context, the effective performance of makams is considered as an important tool for the recitation to impress the audience. This attitude, enriched with beautiful sounds and melodies, aims to reinforce a spiritual experience by arousing enthusiasm and awe in the listener.

A related report on the recitation of the Qur'ān by Egyptian kārīs reveals that these kārīs exhibit a marked tendency to use Eastern musical modes. Especially Bayatī, Sabā, Hijaz, Nihāwend, Rast, Segāh, Persian and Kurdī makams are frequently included in the recitations of Egyptian kārīs. In addition to this, it is observed that additional musical forms such as Shûrī and quartet reading, which are sometimes called fer'i makams, are also used. This diversity makes the recitation of the Egyptian kārīs more than just a form of religious expression and gives it an aesthetic depth. Another defining feature of the recitation of Egyptian kārījīs is that they recite in seven or ten different qiraats in official meetings and salon events. Recitation in different qira'ats and makams attracts the attention of the listeners and increases the vibrancy of the Qur'ān recitation. This enabled the

Egyptian kārīs to offer a polyphonic and varied Qira'at experience. Moreover, the recitations of the Egyptian kārīs in these different narrations have been recorded, thus enabling them to reach a wide audience. In this context, the recitations of Egyptian kārīs have had a significant impact not only nationally but also internationally. This study provides an interdisciplinary contribution both in terms of showing the close relationship between classical Arabic music and the Qur'an, and also provides an original contribution to the literature by systematically documenting the performance techniques of the qāri who adopt this attitude. In addition, the work is a technical, aesthetic and religious guide that will serve as an example for a new generation of readers who want to perform the Qur'an in Arabic style.

As a result, the Arabic attitude to the Qur'an should be evaluated not only as a form of vocal performance, but as a multi-layered art that transforms meaning into sound and loads spirituality into sound. In this respect, the art of the Qur'an is an important cultural heritage that should be both protected and researched. The present study offers taken to analyze the heritage in question and pass it on to future generations.